(1)

الاثبات الضروری فی تردید منکر قضاء عمری

اول جواب دَ اول خط د مولوی صاحب د تیرنگ متعلق دَ قضاء عمری

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الآمر بالقضاء والصلوٰة والسلام علی سیدنا مبین القضاء وعلی اٰله واصحابه المتأدبین بالقضاء اما بعد فیقول المولوی شاپستر گل الساکن مته کا ټلنګ مردان سرحد الی مولوی صاحب تیرنگ ستا خط متعلق دَ قضاء عمری ما ته ورسیں مناسب دَ جواب نه وه مګر په دی وجه چه ستا سو هیڅ قسم خبرے دَ قضاء عمری زبانی یا په خط مونږه نوے کړے او ستا نه سخت خط راغے نو په مجبورئ جواب کوم - اوس به نه خفه کیږے - بے ادبی معاف که تا دَ مچو کبین له کوتے وروړے دی - نوم م مقرر کړه دَ دے رسالے لره الاثبات الضروری فی تردید منکر قضاء عمری وبالله التوفیق - مولوی صاحبه ! ستا خط مردود دے په وجوه کثیره وُ

سو اوله وجه داده چه تا په اول دَ خط کښ مسنون الحمد لله او مسنون اما بعد او مسنون عنوان الخطوط پرے ښودے دے - دوئم وجه داده چه مولوی صاحب په لفظ دَ بعض مبتدعان این زمان اه او مکابر عنید اه سو تا خپل

پلار عالم صالح نه مبتدع مكابر عنيد ويلى دى نو عاق شوے . دريم وجه داده چه تا په د
الفاظو سره صالح مسلمانانو ته كېنځل وكړه دا تا ته معاد شو . نو ته د خپلے ژبے او قلم په وجه م
مبتدع او عنيد شوے . څلورم وجه داده چه تا په دے خط كښ د قاضى شوكانى شش ير
وهابى په عبارت باندے استدلال كړيدے نو معلومه شوه چه ته وهابى ئې
ځان ته په دروغ غير حنفى وائے . پنځم وجه داده چه تا خو د اتفاقى وهابى په قول استدلا
كړے دے . او دا تعظيم د واجب التوهين دے . او كوره رسول الله صلى الله عل
وسلم فرمائيلى دى من وقر صاحب بدعة فقد اعان على هدم الاسلام : مشكوة ش
شپږم وجه داده چه مولوى صاحب ته سارق كاذب دهوكه باز پخپل قلم ثابت شوے ځكه چه
ليكلى دى فى مجالس الابرار مجلس لتاسع عشر ليس لاحد ان يقول تلك لصلوة الى
عمرى مروجه الا ان فيها الاذكار الخ قطع نظر د دے نه چه مقوله جمله دى لفظا يا تقديرا او
نظر د سعد رومى مصنف المجالس چه د كے عقيده سره دے - خو سعد رومى دا عبارت
د صلوة د غايب او برأة او قدر كښ ليكلے دے . او تا ئنه ترجمه په قضاء عمرى مروجه سره كړ
او حال دا دے چه په كتاب مجالس الابرار كښ هرگز د قضاء عمرى مسئله نشته . اووم وجه
چه ته د خپل قلم او ژبے محلن مبتدع ئې چه داعى دى بدعت خپل ته ځكه چه مونږ ستا س
نه زبانى خبرے د قضاء عمرى كړے دى او نه قلمى . بلكه تا دا خطر اليږلے دے . د اصول حد
په قاعده مبتدع داعى الى بدعته حديث چه مونږ دده بدعت وى غير مقبول د
شرح النخبة او الفيه او كوره . اتم وجه داده چه ته دومره خوش فهم ئې چه جالى بلكه
بالكه جهازونه غرقوے : تا ليكلے و فى مجمع البحرين شرح مجالس الابرار فى مجلس الثانى عشر
مجمع البحرين شرح كنز ليكلے ده او مجمع البحرين متن مستقل دے . مجالس الابرار سره ئې هيڅ
تعلق د شرح نشته . دليل پے ستا منقول عنه مجالس دے . تكه را لشى . نهم وجه داده چ

ؤدین کاذب ځکه چې نه وائي چه قصه د علي کرم الله وجهه په مجمع البحرین کښې ده - او
ستا منقول عنه مجالس الابرار وائي چه په شرح د مجمع البحرین کښې ده قال صاحب مجمع
بحرین فی شرحه الخ مجالس المجلس ۱۹ ص ۱۴۲ شرموونه دے وشرموول لسم وجه داده چه ستا یل
ددم ستاپه مذکوره عبارت کښې دا لفظ دے. فی مجلس الثانی عشر اه نقلع نقل دے
په موصوف نکره او صفت معرفه دے ځکه چه دا قصه د علی کرم الله وجهه په مجلس دوم لسم
کښې هم گزشته او تا د تاکید د پاره د الثانی عشر یا سره هم سره کښې (۱۲) لیکلے دے.
ولسم وجه داده اول تمهید ی امور - اول الامر تا اقرار کړے دے. چه قضاء عمری قضاء د
فرض مونځ ده - په دلیل دد دے قول ستا . می بینم که قضاء عمری مروجه زمانا الخ او په لیل
وبنځو عبارتونو د فقهاء کرام هم چه په هغو کښې بحث د قضاء د فرض مونځ دے - او دویم
امر که تا منلے دے چه قواعد حجت شرعیه دی . بیا قول خپل چه : پس بناء بر تاعده مذکوره
لخ او کچرے عام او مطلق نه منی او خاص یا مقید غواړی . نو معلومه شوه چه ته خان مکلف
احکام نه منی او درس یم امر دا چه دلیل د اداء او قضاء یو دے . بنا بر دی هم صحیح بحر الرائق
جلد ۲ فوایت ص ۹۵ راجح طحطاوی المراقی فوایت ص ۲۶۳ ودر مختار جلد ۱ فوایت ص ۴۸۶ عند المحققین
منار نور الانوار امر ص ۳۲ وعند عامة المشائخ حسامی ومولوی امر ص ۱۹۰ او پس وادره
په قضاء عمری ماذون من صاحب الشریعة په قرآن حدیث سره ده - (۱) ان عندنا النص الموجب
للاداء وهو قوله تعالیٰ اقیموا الصلوٰة بعینه دال علی وجوب القضاء لاحاجة الی نص
جدید اه نور الانوار امر ص ۳۲ (۲) فان نص القضاء مظهر لوجوب القضاء بالنص السابق
لا مثبت اه مولوی الحسامی امر ص ۱۹۲ او په احادیث صحیحه کښې دې - (۱) قوله صلعم من نام عن صلوٰة
او نسیها فلیصلها اذا ذکرها لا کفارة لها الا ذلک الخ اخرجه الصحاح الستة وغیرهم

بالفاظ متقاربة من كثير من الصحابة (۲) د فعله صلعم فی حادثة الخندق والتعریس علی ما فی الاحادیث الصحیحة وههنا شیٔ کثیر ترکته لیوم اٰخر لان العالم یکفیه لفق العلم والجاهل محروم دولسم وجه داده چه مصنف د مواهب المنان د هغه اواخره طبقه اودوم د طبقات د علماء نه دے. چه خپل مقصود په تفهیم عام فهم عبارت سره نشی اداکولے. ځکه دده قول من قضاء الفوائت المنکثرة بقضاء صلوٰة یوم ولیلة الخ یکارده من فراغ ذمة المکلف عن الفوائت المتکثرة بقضاء الخ نو دداسے نسوی عبارت پیش کول شان د عالم نه دے. دیارلسم وجه داده چه په پنځم عبارت تو نوکښی دا دومره او په لان التاخیر معصیة بانندے دے. او دا قول علی الاطلاق غلط دے ځکه چه دے په اطلاق سره شامل دے حادثة د خندق او تعریس د رسول الله صلی الله تعالیٰ علیه وسلم لره. نوکه په اطلاق جاری کړے نو سابقے شے ځکه چه دا نسبت د معصیت دے جناب مقدس ته اوکه ئے مقید کوے. نو تعلیل دے باطل شه نو مدعی هم باطله شوه. التعلیل بان القضاء معصیة فلا یظهرها لا یطرد اه طحطاوی المراقی ص۲۶۸ و ص۲۶۹.

څوارلسم وجه داده چه منع د اظهار د قضاء یا اذان سره په مسجد کښی قول د شمس الائمة الحلوانی دے. نو د واقعاتو نه شه چه طبقه ثالثه مسایل ده نو حلوانی په دے قول سره مخالفت کړے دے د ظاهر الروایة نه چه طبقه اولیٰ د مسایل ده. نو مردود شه دا. قول الحلوانی منقول دے په طحطاوی ص۱۱۹ او جامع الرموز ص۵۰ او بحر رائق جلد ا ص۲۶۲ کښی په دے ځایو کښی اختصارًا نور وجوه ترک کړے شو. پنځلسم وجه داده چه تا په فارسی کښی لفظ د معصیت لیکلے دے. که مراد ستا حرمت وی نو اثبات د حرمت له لابدی ده د دلیل قطعی نه. او که مراد ستا کراهت وی نو ثبوت د کراهت له دلیل ظنی ضروری دے. نو منع د قضا

ئې لره نه ایت شته او نه حدیث او نه قول دَ صحابي او نه قول دَ تابعي او نه دَ مجتهد
نه دَ صحب التخریج او نه دَ اصحب الترجیح او نه اصحب التمیز او قول دحاطب اللیل
علي القاري او امثال دده لره هیڅ اعتبار نشته نه په خبر غلط شوے ئې چه خپل
عالم صالح پلار ته دے مبتدع مکابر عنید ویلي دي. ځکه چه ستا پلار دَ قضاء عمرئ کلک
معتقد او فاعل ؤ. شپاړسم وجه داده چه دَ مجالس الابرار هغه عبارت چه تا ترې نه
ترجمه ترجمه کړے ده. په دے مقام کښ لغو دے. ځکه چه دا سے سړے نه تیر شوے
دے او نه حالاً شته چه هغه دا استدلال ان سهاالاذ کار وقرأة القرآن الخ کوي.
اوولسم[17] وجه داده چه موږ ه ثابته کړے ده قضاء عمرئ په قرآن او حدیث سره
نو بدعت او ضلالت ورته ویل صرف جهل او حمق دے. نو دا نقل عبث دے اتلسمه[18]
وجه داده چه دا قول و فی مجمع البحرین غلط دے کما مر او دا قول شرح مجالس الابرار غلط
دے کما مر. دا ستا هغه غلطئ دي چه ستا مقصود ته مفید نه دي او نه خو نز مقصود
ته مضر دي. صرف بیا دَ عدم اعتماد دلایل دي. نولسمه[19] وجه داده چه صاحب په
منع دَ نفل دَ عیدین ګاه پورځ دَ عیدین کښ صحیح حدیث دا ابن عباس رض وغیره دے
او په منع دَ قضاء عمرئ کښ نص صحیح نه ایت شته او نه حدیث نو دا عبارت دے بے محل
نقل کړے دے. شلمه[20] وجه داده چه دا قیاس غلط دے. ځکه چه هیچا نه دي رئیلي
په قضاء عمرئ په عیدین ګاه کښ پورځ دَ عیدین رکئ نو دا نقل بے جا شه او تا پخپله نقل کړي
دي چه العبث حرام نو ته مرتکب دَ حرام شوے. یوویشتمه[21] وجه داده چه موږ ده فرض
کړه چه قصه دَ مجالس الابرار صحیح شي نو وایو چه قیاس دَ قضاء عمرئ پرے نفل نه دے صحیح ځکه چه
نفل په عیدین ګاه کښ په ورځ دَ عیدین دا منع په عیدین ګاه کښ نه دي او فرض دے
نفلي په قضاء عمرئ کښ فرض دے او فرض نه دي منع په عیدین ګاه کښ

قال: اکنون آں اقوال ضعیفہ کہ قائلین قضاء عمری باں استدلال میکنند را خطا کن۔ قال
قول دَ مولوی صاحب اکنون آں اقوال ضعیفہ کہ قائلین قضاء عمری باں استدلال میکنند غلط دے۔ پوجوہ ډیرو
علی القاری فی مصنفہ تذکرۃ الموضوعات من قضی الی اخر الاقوال غلط دے۔ پوجوہ ډیرو
چہ دامن کورہ بعض دَ ھغو نہ دی۔ وجہ اولہ دادہ چہ کم شی نہ چہ تا اقوال ضعیفہ راے دَ
عالمانو) ویلي دی۔ ستا منقول عنہ علی القاری او شوکانی وو نہ حدیث ویلي دی۔ فکر
وکہ نو معلومہ شوہ چہ نہ دروغ وائے۔ وجہ دویمہ دادہ چہ تا د شدید دھابی شوکانی
ددے دروجملو ولم اجدہ فی شیئ من الکتب التی جمع مصنفوھا فیھا الاحادیث الموضوعۃ
ولکنہ اشتھر عن جماعۃ من المتفقھۃ بمدینۃ صنعاء فی عصرنا ھذا وصار کثیر منھم یفعلون
ذلک اہ غلا کړی دہ صرف پدے غرض چہ پہ یکښں اظہار دَ نخل دَ قضاء عمری او دَ شہرت
ددے دے۔ او داحدیث پہ کتابونو دَ موضوعاتو کښں پخوا د شوکانی نہ نشتہ۔ نو معلومہ شوہ
چہ موضوع نہ دے۔ وجہ دریمہ دادہ چہ اثبات د قضاء عمری پہ قرآن او پہ احادیثو صحیحو
سرہ دے۔ بنا پہ مذھب صحیح راجح دعا مو محققینو حنفیو سرہ کما مر پہ دے حدیث
پورے اثبات مذکور موقوف نہ دے۔ وجہ څلورمہ دادہ چہ ستا منقولہ عبارتونو کښں لفظ دَ
باطل قطعا او لفظ د حرام غلط دے ځکہ چہ دے حکم لرہ لابدی دہ د دلیل قطعی نہ وجہ
پنځمہ دادہ چہ ستا د مقصود دار و مدار پہ دے دے چہ لفظ دَ جابرا بمعنی دَ تانیا شی او
لفظ دکل مجموعی شی۔ پہ معنی دَ جمیع الافراد او مراد پہ صلوٰۃ سرہ ذات دَ صلوٰۃ
شی نو دَ علی قاری دا جملہ ان شیئا من العبادات لا یقوم مقام فائتۃ سنوات
او پہ ستا پکار روے نکز جابرا پہ معنی دَ تانیا او کل مجموعی غلط دے ځکہ چہ
حدیث محصورہ دہ نو کل افرادی شہ پہ معنی د ھرواحد پہ طریقہ دَ ھدایت
سرہ نو دا جملہ بے محل شوہ۔ استدلال دے غلط شہ۔ وجہ شپږم دادہ چہ کہ

زمن نمال وکړ چه کل مجموعي شي نو مراد په صلوٰة سره وصف د صلوٰة دے پقرینه
یعنی برابر سره نو مراد په حدیث سره ډیر ثواب دے . یاجبر د نقصاناتو د مونځونو د
جبر د تاخیرات د مونځونو دے . نو هیڅ اعتبار په نشته وجه اوومه داده چه دا قول
منقول سته الاعظم لیسوا من المحدثین غلط دے ځکه چه سغناقی صاحب
النهایه کامل محدث دے . ځکه چه علمانو ولیکلي دی وقد سمع منه السغناقی اه
الجواهر المضیئة ثم الفوائد البهیة وشرح العینی علی مقدمة الکنز والسمع من اول مراتب التحدیث فعلها
امر جهلها اه شرح النخبة ص۹۷ **اقوال زهاد** :- آنچه بعضے بندعیان این زمان
برائے ترویج این بدعت سیئه باقوال بعضی زهاد وعباد استدلال میکنند او غلط دے په وجوه اوله
وجه داده چه تا استدلال د مثبتینو د قضاء عمری لیں لیده په قرآن او په احادیث
صحیحه وسره نه په اقوال د زهاد سره - دویم وجه داده چه فقهاء کرامو په قول او فعل
د زهاد حقیقی سره استدلال کړے دے . او کوره وقد انتبه علی مذهبه کثیر
من الاولیاء الکرام ممن اتصف بثبات المجاهدة ورکفر فی میدان المشاهدة کابراهیم
بن ادهم (الی قوله) فلو وجدوا فیه شبهة ما اتبعوه ولا اقتدوا به ولا وافقوه
علیه والاتباع بتقلید فیما قاله اه درمختار ورد المحتار جلد اول مقدمة ص۴۲ دریمه وجه داده چه
تا په دے منقول قول سره الا ان یکون موافقا للاصول والکتب المعتبرة اه دا
معتبره مثلی ده چه د دلی غیر مجتهدو هغه کلام چه موافق وی د اصول او کتب معتبرو
پشو سره مقبول دے . او تا خوښه ده نه او ریی لیں چه قضاء عمری ثابته ده په قرآن او په احاد
یث صحیحه وسره نو قول او فعل د دلی بقضاء عمری موافق نشه د اصولو سره اگر بعضے خلق نه
پوهیږی . څلورمه وجه داده لکه عصمت خاصه د نبي علیه السلام ده نو دارنګ

حقیقی خاصه داده چه محفوظ به وی قال العلامة ابن عابدین والولی فعیل بمعنی الفاعل
وهو من توالت طاعته من غیر ان یتخللها عصیان او بمعنی المفعول فهو من یتوالی علیه
الله تعالیٰ وافضاله تعریفات السید ولابد من تحقق الوصفین حتی یکون ولیا فی نفس
الامر فیشترط فیه کونه محفوظا کما یشترط فی النبی کونه معصوما کما فی رسالة الامام القشیری
اه رد المحتار جلد ا مقدمه ص۴۱ لیکن دا مسکینان د علم نه دی خبر او نه به پوهیږی. بیخه وجه داده
چه ستا دا منقول لیس من شرط الولی ان یکون معصوما بحیث لا یخلط ولا یخطی اه بجمیع اجزا
جاری کیږی په خلفاء راشدین بلکه په تمامو اصحابو او تابعینو او ایمو مجتهدینو نو بناء پر
زعم باند لازمیږی چه اتباع د دولی یجب الناس الی مخالفة الرسول والنبی والعصیان اه لکه تاویل
حکم تنه متخلف دے حکه چه اتباع د دولی واجب دے. شپږمه وجه داده چه ستا عبارت مذکوره
د هغه زهاد کبن دے چه لکه د ه په دروغ ځان نه زاهد وائی. نه په حق د حقیقی نفس الامر
اولیا د کرام کبن چه هغوی مصداق د دے ایت دی اَلَآ اِنَّ اَوْلِیَآءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ
الذین امنوا وکانوا یتقون ۝ لهم البشریٰ فی الحیوة الدنیا والاخرة الخ او د دے حدیث قدسی صحیح
دی. من عادی لی ولیا فقد بارزنی بالمحاربة بس د وجوها نو ظاهره شوه چه قضاء عمری نه لفظ
معصیت او بدعت ولی تا لیدل اری د عادت د وها بیا نو د ه چه هغوی نور نه سپین ارسپا
نه تور وائی. العیاذ باللہ تعالیٰ.

صنفه وحرره مولوی شائسته کل ساکن لندے شامته
ضلع وتحصیل مردان صوبہ سرحد پاکستان۔

دارالعلوم اشرفیه مسجد مهابت خان پشاور دیندار مسلمانو
کی خاص توجه کا مستحق ہے جس میں بحمداللہ اس وقت ایک سو طلباء دینی تعلیم حاصل کر رہے ہیں (عبد الودود ربانی)